

הסדרה הנבחרת: ג'נטלמן ג'ק

היצירה אותה אנתח בעבודה זו הינה סדרת הטלוויזיה "ג'נטלמן ג'ק" של ה-BBC משנת 2019, המציגה את חייה של אן ליסטר, אישה משכילה לתקופתה, בעלת אחוזה וקרקעות, אשת עסקים, תעשיינית חובבת טיולים ודוגלת בזכויות הנשים, שחייתה במחצית הראשונה של המאה ה-19 באנגליה, וכינתה את עצמה "הלסבית המודרנית הראשונה". אן הסדרה עוקבת אחר קורותיה של אן בשנת 1832, בגיל 41. בתחילת הסדרה, אן שבה לאחוזה בשיבדן הול, שם מתגוררים דודה, דודתה ואחותה, לאחר שהות נרחבת בחו"ל לצורך טיולים, שעשועים, בילויים עם נשים והרחבת ההשכלה ברפואה. ליבה של אן נשבר לאחר שאישה שאהבה התחתנה עם גבר והיא מחליטה לחזור למשפחתה לזמן מה. עם חזרתה, היא מגלה שההכנסות מהקרקות של המשפחה מידלדלות. כמו כן, היא מכירה את העלמה ווקר, אישה בת 30 שירשה הון נרחב ולא התחתנה. מהלך הסדרה עוקב אחר הקשר בין אן לגברת ווקר (שבסוף חיות כנשואות), ואחר התפתחותה של אן כאשת עסקים ממולחת – היא מקימה מכרה פחם בשטחי האחוזה וממקסמת הכנסות של שכירות מדיירי הקרקעות (שהם חקלאיים ברובם). כמו כן הסדרה מראה כיצד אן משקמת את מראה האחוזה שלה, אחוזת שיבדן. יתר על כן, הסדרה מראה את היחס האמביוולנטי של האנשים כלפי אן – מחד הערכה כלפי חוכמתה, חוש העסקים שלה, תעוזתה וכו', ומאידך רתיעה מחיבתה לנשים, מהמראה ה"גברי" שלה (לובשת תמיד שחור), ומגיגונים ה"לא נשיים" במיוחד (ישירה, תוססת, אסרטיבית וכו'). זאת ועוד, אנו רואים כיצד העושר היחסי של אן מאפשר לה לחיות די בנוחות עם גינוניה הלא נשיים ועם היותה לסבית, בתקופת הרג'נסי המתקדמת יחסית עבור מעמדות בינוניים-גבוהים כמו של אן (תקופת 1837-1811, לפני התקופה הוויקטוריאנית הצנועה). הסדרה מבוססת על היומנים הנרחבים שכתבה אן ליסטר ומתארים את חייה (Kingswood, 2020).

מבוא

מטרתה של עבודה זו הינה לנתח את הסדרה "ג'נטלמן ג'ק" משנת 2019 בראי שתי תיאוריות פמיניסטיות משמעותיות: התיאוריה הליברלית והתיאוריה הרדיקלית. הסדרה מתארת חייה של אן ליסטר בשנת 1832, כאשר היא מכירה את זוגתה לחיים, העלמה ווקר, ומתחילה להיות פעילה בעסקי הפחם, החכרת האדמות שבבעלותה ושיפוץ אחוזתה. נראה כיצד פעילותה של אן עומדת בהלימה עם הפמיניזם הליברלי התומך בשוויון זכויות לנשים ובפרט עם גישתה של מרי וולנסקרפט על פי המניפסט שכתבה ב-1789, לפיה דרך חינוך והשתתפות מלא בחיים הציבוריים נשים יוכלו לשחרר את עצמן מדיכוי גברי. לאחר מכן נראה כיצד מתיישבת פעילותה של אן בסדרה על התיאוריה הרדיקלית, המבקשת להפוך את המבנים החברתיים על פיהם לשם מתן הזדמנות לנשים להתקדם באמת בחברה, לשפר את מצבן ולהשתחרר מהדיכוי הפטריארכי, שכן שוויון זכויות כשלעצמו לא מספיק. לבסוף, נסכם ונשווה את גישתן של התיאוריות וכיצד כל אחת מהן מאירה פנים שונות בסדרה.

התיאוריה הליברלית

פמיניזם ליברלי: גישה ששורשיה עוד בימי אפלטון, שסבר כי נשים הן מעמד עליון על הגברים ולכן זכאיות לשוויון זכויות פוליטי ואזרחי מלא. גישה זו "הושהתה" עד המאה ה-16, בה החלו לבצבץ כתבים פמיניסטיים שכתבו נשים שביקשו שוויון ומיגור מיזוגיניה – פמיניזם ליברלי מוקדם. הפמיניזם הליברלי המודרני התפתחות מתוך החשיבה הליברלית ששגשגה במאה ה-18, תקופת הנאורות וההשכלה, שבה החלו לראות את האדם כיצור תבוני, אוטונומי ובעל זכויות יסוד. לאור גישה זו, הפמיניזם הליברלי המודרני ("הגל הראשון") טען כי האישה היא יצור תבוני כמו הגבר, ולפיכך יכולה לעשות הכל כמו גבר ומגיעות לה אותן זכויות כמו לגבר: חירות, שוויון, הצבעה, ייצוגיות, חינוך, בעלות על רכוש, השתכרות ועוד (קמיר, 2002). בסדרה ניתן לראות שיקוף לגישה זו, כפי שנצביע על כך להלן. אפשר לציין כי אין הדבר מפתיע, שכן בשנת 1832, בה עוסקת הסדרה, הפמיניזם הליברלי כבר הינו פילוסופיה מוכרת. כמו כן, ברצון של חלק מן הנשים מהחברה הגבוהה לרכוש השכלה, לעבוד ולמצות את כישוריהן ניתן לראות ניצנים לפועלן של תנועת ה**סופרג'יסטיות** - תנועת נשים שפעלה בעיקר בארה"ב ובאנגליה החל ממחצית שנייה של המאה ה-19 ונאבקה בצורה אלימה לטובת

זכות ההצבעה של הנשים. בנוסף ניתן לראות בנשים כמו אן ליסטר ניצוץ מקדים לספרו של מיל (2006), "שעבוד הנשים", שהכיר בדיכוי הנשים. מיל טען שהחברה כופה על הנשים פרקטיקות נורמטיביות ולכן לא ניתן לדעת מהו טבען האמתי של הנשים. איך אפשר לדעת אם הן נחותות מהגברים באופן טבעי, אם אוסרים עליהן להוכיח את כישוריהן? רק אם הנשים והגברים יפעלו יחדיו בשוק חופשי, לפי מיל, וינתן להן שוויון הזדמנויות, הן יוכלו להוכיח את כישוריהן ולהצטיין. נשים כמו אן ליסטר, שהפגינו מיומנויות רבות וזכו לחופש יחסי משום מעמדן הגבוה, מהוות דוגמא לנשים מהטיעונים של מיל. בכל מקרה, שיקוף מאד ישיר לגישה הליברלית בפמיניזם ניתן לראות בדיאלוגים של אן עם אחותה סביב שולחן האוכל המשפחתי. באחת השיחות, מדברים על חוק הרפורמה מ-1832 שנתן חופש הצבעה לכל הגברים הבגירים באנגליה, מכל המעמדות. אחותה של אן טוענת שזו התקדמות, כי כך כל המעמדות מקבלים קול. אן טוענת שזה נחמד, אך לא מספיק כי גם נשים צריכות לקבל זכות הצבעה. בכך אן, שהכירה את צרפת ושהתה בפריז לא אחת, משקפת דעות של פמיניסטיות ליברליות צרפתיות, שדרשו ב-1793 זכות הצבעה לנשים לאור תרומתן למהפכה הצרפתית – זכות שהנשים יקבלו רק בתחילת מאה ה-20, לאחר מאבקים אלימים ומרים של הסופרג'יסטיות שיתחילו לפעול ב-1848.

פמיניזם ליברלי לפי וולנטנסקרפט: מרי וולנטנסקרפט הינה אחת מההוגים החשובים של "הגל הראשון" - הפמיניזם הליברלי המודרני, שקיבל הכרה רבה ב-1792 עם פרסום המניפסט הפמיניסטי הליברלי הראשון ע"י מרי וולנטנסקרפט. מרי טענה במניפסט שהנשים שוות ערך לגברים, שמגיעות להן אותן זכויות, ושאם רק יינתן להן חינוך שווה לזה של הגברים, אם יימחו הסטראוטיפים ואם לא יופלו, הנשים יוכלו לשגשג בדיוק כמו הגברים. מרי גם ראתה במוסד הנישואין מוסד מדכא, שמזנה נשים, משמר את נחיתות מעמדן כמשרתות של